

Výročná správa 2011

**Priatelia
Zeme**
CEPA

Činnosť Priateľov Zeme-CEPA

Udržateľný rozvoj a verejné financie

Fondy EÚ:
Od deformácií
k zodpovednosti

Stop vývozu znečisťovania:
Za zodpovedné investície EIB
mimo EÚ

Udržateľný rozvoj regiónu Poľana

Inteligentná
energetika

Dobrá správa
verejných financií

Kompostovanie

Udržateľný rozvoj a verejné financie

Súčasný ekonomický systém je založený na viere v trvalý ekonomický rast, na demontáži právomocí verejných inštitúcií, privatizácii verejných služieb a na dotovaní súkromných korporácií. Jeho protagonisti ho označujú za históriu overený model, ktorý preukázal svoju životaschopnosť v súťaži s ťažkopádnu ekonomikou bývalého sovietskeho bloku. Rovnako ako ich ideologickí oponenti pred vyše dvadsiatimi rokmi tvrdia, že inej cesty niet.

Podľa nás je však súčasný ekonomický model rovnako zhubný a neudržateľný, ako jeho bývalý neefektívny konkurent. Voči obom existuje perspektívna alternatíva. Či sa aj presadí, závisí od toho, do akej miery sa podarí zahrnúť medzi spoločenské priority zdravé životné prostredie a kvalitu života, premietnuť ich do reálnej politiky a zabezpečiť, aby sa verejné financie využívali v súlade s nimi.

Presne o to sa snažíme v tomto programe.

Fondy EÚ: Od deformácií k zodpovednosti

Na národnej aj európskej úrovni sa začalo programovanie fondov EÚ na roky 2014 – 2020. Zamerali sme sa na to, aby sa do tohto dôležitého procesu od začiatku mohli účinne zapájať mimovládne organizácie (MVO). Doterajšie zlé skúsenosti sme spolu s odporúčaniami pre zástupcov zainteresovaných štátnych úradov zhrnuli v publikácii „Uplatňovanie princípu partnerstva: účasť MVO na kontrole fondov EÚ v programovanom období 2007 – 2013“.

Aj v roku 2010 sme koordinovali nezávislý tím na monitorovanie fondov EÚ. Doteraz sa tento tím venoval najmä nedodržiavaniu protikorupčných opatrení, postupne sa však viac zameriava aj na obsahovú stránku programovania a čerpanie fondov EÚ. Začali sme pripravovať stanoviská v oblasti energetiky a indikátorov, pomocou ktorých sa bude hodnotiť vplyv využívania fondov EÚ na rozvoj regiónov. Poskytovali sme aj podporu iným organizáciám, ktoré sa zamerali na rozvoj cyklopravy, miestny rozvoj a sociálnu inklúziu.

Vypracovali sme pozičný dokument o využívaní biomasy na energetické účely. Zdôraznili sme v ňom potrebu citlivého rozhodovania o energetickom využívaní biomasy. Dokument použijeme ako podnet k programovaniu fondov EÚ na roky 2014 – 2020, pretože deformované programovanie v oblasti energetiky v predchádzajúcich obdobiach prinieslo diskutabilné výsledky. Dotácie pre mestské teplárne umožnili živelný

■ Konferencia o protikorupčných opatreniach pri riadení fondov EÚ v Bratislave

rast spaľovania dreva a vyvolali tlak na zvyšovanie už aj tak jeho neúnosnej ťažby a odčerpávanie jeho zásob z vidieka.

So splnomocnencom Vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti Filipom Vagačom sa nám podarilo presadiť vytvorenie pracovnej skupiny pre fondy EÚ pri vládnom výbore pre MVO a zverejňovanie informácií o programovaní Ministerstvom dopravy SR. S ďalšími členmi nezávislého monitorovacieho tímu sme sa stali členmi pracovnej skupiny pre programovanie aj pri Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Pre toto ministerstvo sme vypracovali štúdiu o uplatňovaní zákazu konfliktu záujmov v operačnom programe Zamestnanosť a sociálna inklúzia. Vyhodnotili sme v nej dodržiavanie pravidiel, vymedzili sme konflikt záujmov v rôznych situáciách a navrhli sme postupy a sankcie v prípade porušenia zákazu konfliktu záujmov. Ministerstvo začalo odporúčania zapracúvať do svojich interných pravidiel a odporučilo ich akceptovať aj ďalším štátnym orgánom.

Na úrovni EÚ sme podporovali presadzovanie požiadaviek siete CEE Bankwatch Network v oblasti energetiky a využívania zdrojov. Spolupracovali sme na príprave odporúčaní k návrhom novej legislatívy pre regionálnu politiku a rozpočet EÚ na roky 2014 – 2020. Pre sieť sme pripravili slovenskú časť mapy kontroverzných projektov, ktoré sú v rozpore s legislatívou EÚ.

Stop vývozu znečisťovania:

Za zodpovedné investície EIB mimo EÚ

Sústredili sme sa na plánovanú výstavbu elektrárne COGEN v Považskom Chlmcí a podporovali sme miestnych aktivistov, ktorí proti projektu protestujú už štyri roky. So združením Via Iuris sme pripravili analýzu procesu schvaľovania projektu a navrhli sme stratégiu kampane. O výhradách voči projektu sme informovali médiá aj predstaviteľov Európskej investičnej banky (EIB). Banka plánuje do tohto projektu investovať prostredníctvom ekvitného fondu EnerCap Power Fund napriek tomu, že tento fond má podporovať využívanie obnoviteľných zdrojov energie a zvyšovanie energetickej efektívnosti.

V sieti CEE Bankwatch Network sme sa venovali investíciám EIB mimo EÚ, pričom sme pozornosť sústredili na jej energetickú

Konferencia Klíma, rozvoj a energetika v Bratislave

a surovinovú politiku. V rámci európskej koalície Counter Balance sme viedli kampaň za zmenu pravidiel poskytovania pôžičiek EIB v krajinách Juhu tak, aby investície EIB nepodkopávali ich rozvojové, environmentálne a sociálne záujmy a ľudské práva miestnych komunití. Koalícii sa podarilo presadiť dôležité zmeny v externom mandáte EIB, ktoré posilnia kontrolu EÚ nad jej investíciami. Na rôznych fórach sme sa snažili priblížiť verejnosti, akademikom, médiám a študentom kontroverzné pôsobenie EIB vo svete.

V júni sme o rozvojovej pomoci EÚ usporiadali konferenciu v Bratislave, v novembri sme v rámci festivalu Jeden svet v Bratislave pripravili premietanie filmu Doba medená o dôsledkoch investície EIB do ťažby medi v Zambii.

Pre nedostatok kapacít sme sa prestali venovať nevýhodnému a predraženému financovaniu verejných investícií formou tzv. verejno-súkromných partnerstiev (PPP). Obmedzili sme sa na sledovanie plánovanej výstavby diaľnice D1 v úseku Turany – Hubová. Európska komisia aj vďaka našej iniciatíve nesúhlasila s výstavbou úseku povrchovým variantom, ktorý by poškodil lokality zaradené do siete Natura 2000 a Ministerstvo dopravy SR upustilo od zámeru financovať tento projekt prostredníctvom PPP a výstavbu odsunulo.

Premietanie o pôsobení EIB mimo EÚ v Bratislave

■ Udržateľný rozvoj regiónu Poľana

Vidiecke regióny ostávajú prívieskom hospodárskej politiky vlády. Nevyvážená politika štátu spôsobuje odliv vzdelaných ľudí z vidieka, nedostatok finančných zdrojov na jeho rozvoj a tlak na necitlivé hospodárenie s prírodnými zdrojmi. Rastie ich závislosť od dovozu surovín, energetických zdrojov, produktov, služieb a financií.

Naša organizácia podporuje zvyšovanie miery ekonomickej nezávislosti vidieka a stabilizáciu jeho rozvoja udržateľným spôsobom. Snažíme sa tým predchádzať „donovalizácii“ atraktívnych vidieckych regiónov.

Sústredíme sa najmä na región Poľana. Patrí k ekonomicky zaostávajúcim oblastiam, a to napriek jeho výnimočným prírodným a kultúrnym hodnotám a značnému potenciálu nevyužívaných prírodných zdrojov. Ich efektívne využívanie by mohlo pozdvihnúť lokálnu ekonomiku, zmierniť vypuklé sociálne problémy regiónu a nasmerovať jeho rozvoj udržateľným smerom. Naše aktivity sústredíme na energetiku, verejné financie a odpady.

Inteligentná energetika

Začali sme hodnotiť energetickú efektívnosť verejných budov v štyroch mikroregiónoch okolo Poľany. Cieľom bolo preukázať potrebu zatepľovania a navrhnúť opatrenia na odstránenie zbytočných tepelných strát. Pre samosprávy sme pripravovali 2 druhy materiálov: energetické certifikáty a správy z termovíznej diagnostiky objektov. Naši spolupracovníci zozbierali podkladové údaje pre 34 verejných budov. Deväť z nich sme odovzdali odborníkom s oprávnením vypracúvať energetické certifikáty. Termovíznú diagnostiku vykonával náš expert. Tento druh služieb sme obciam poskytovali bezplatne, ale za záväzok, že v budúcnosti budú v hodnotených objektoch realizovať úsporné opatrenia. Je to praktická a v regióne Poľana jediná služba tohto druhu.

■ Prehliadka výroby peliet zo sena na Ponikách

Vo februári sme otvorili prvý turnus vzdelávacieho cyklu o udržateľnej energetike. Skladal sa zo 4 modulov a kombinoval dennú formu štúdia (prednášky a exkurzie) a individuálne štúdium (prostredníctvom internetu). Prvý turnus absolvovalo 16 účastníkov a 11 z nich zvládlo testy

z každej témy a získalo certifikáty. Na jeseň sme kurz obsahovo aj technicky vylepšili a pripravili sme ďalšie dva turnusy. Absolvovalo ich 31 účastníkov, z nich 26 získalo certifikát. Viacerí absolventi prejavili záujem o ďalšiu spoluprácu a niektorí sa už aj zapojili do konkrétnych projektov. V tomto roku sme tak vyškolili na Poľane spolu 47 osôb. Z nich chceme postupne formovať regionálnu skupinu na podporu udržateľnej energetiky.

Kurz o udržateľnej energetike na Ponickéj Hute

S partnerskou rakúskou Klimatickou alianciou a so združením Živica sme pripravili aj ďalší vzdelávací projekt pre samosprávy, ktorý sa bude realizovať v roku 2012.

Pripravili sme medzinárodnú fotografickú výstavu „Klíma a energia, zodpovednosť a spravodlivosť“, na ktorú sa nám podarilo zohnať krásne autorské fotografie z celého sveta. Výstava má 44 veľkopoštných panelov so sprievodným textom a do konca roka sme ju stihli inštalovať vo vestibule Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Našu osvetovú prácu dotvárali prednášky pre školy o zmene klímy. Vďaka podpore britskej ambasády sme v obciach okolo Poľany uskutočnili letné informačné turné v obciach pod Poľanou zamerané na propagáciu úspor a využívania solárnej energie v rodinných domoch. Využili sme na ňom infostánok s demonštračnou fotovoltaickou zostavou a množstvom informačných materiálov pre verejnosť. S infostánkom sme sa zúčastnili aj rôznych festivalov a spoločenských podujatí (napr. v júni na Ekofeste v Trnave a na folklórnom festivale Deti pod Poľanou v Hriňovej, v júli na festivale Pohoda 2011 v Trenčíne). V júli sme vyslali 23 detí z rôznych kútov Slovenska na „slniečny tábor“ Klimatickej aliancie v rakúskej obci

Pred infostánkom na Pohode

■ Prednáška o klíme na ZŠ v Lučenci

Hinzenbach. Tábor mal výbornú odozvu, pretože zážitkovou formou priblížil deťom zložité témy a poskytol im aj príležitosť asistovať pri inštalácii solárneho zariadenia na streche reštaurácie.

Dobrá správa verejných financií

V Servisnom centre pre mikroregión Podpoľanie (SC), ktoré sme pomáhali koncepcne, finančne aj personálne pripraviť, sme sa angažovali iba v prvom kvartáli 2011. Vypracovali sme hodnotiace správy o jeho činnosti, výstupoch a problémoch a 18 samosprávam, ktorým SC slúžilo, sme dali odporúčania na zefektívnenie činnosti SC a jeho riadenia v budúcnosti. Pomáhali sme pripraviť veľkú konferenciu v marci v Detve, ktorá zhrnula výsledky činnosti SC v úvodnej fáze financovanej z externých zdrojov. Pre obce sme pripravili porovnávaciu štúdiu o koordinácii regionálneho rozvoja na Slovensku, v Čechách, vo Walese a v Nórsku. Zamerali sme sa v nej na udržateľnosť inštitúcií a projektov typu SC.

Ukázalo sa, že rozhodujúci vplyv na kvalitu fungovania SC mala slabá účasť samospráv na jeho príprave a diskutabilná miera akceptácie základného poslania SC – tým malo byť odstránenie nezdravej závislosti samospráv od komerčných konzultantov pri príprave projektov. Samosprávy neboli aktívnou oporou personálu SC, neusmerňovali komunikáciu s lokálnymi skupinami, ktoré považovali SC za konkurenta a nepresadzovali v praxi princípy, na ktorých SC vyrástlo. Časť samospráv dokonca využívalo popri bezplatných službách SC aj služby komerčných konzultantov.

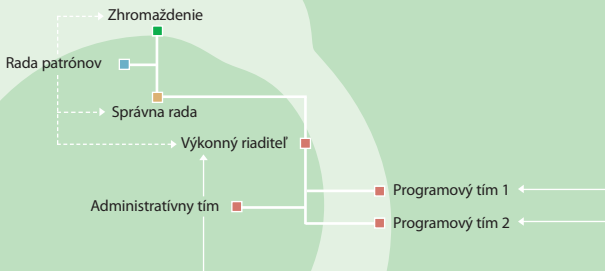
Z týchto dôvodov sme po splnení všetkých záväzkov voči obciam mikroregiónu Podpoľanie tento projekt opustili.

Kompostovanie

Cieľ vytvoriť podmienky pre správne hospodárenie s biologicky rozložiteľnými komunálnymi odpadmi (BRKO) na lokálnej úrovni, vybudovať vzorovú kompostovaciu infraštruktúru a presvedčiť samosprávy a obyvateľov o možnostiach a potrebe kompostovať sa nám podarilo splniť už v roku 2010.

Zamerali sme sa preto na propagáciu výstupov a kontrolu plnenia záväzkov obcí, ktorým sme vybuďovali a odovzdali do správy obecné kompostoviská. Počas kontrolných návštev sme zistili niektoré nedostatky, najmä nedodržovanie zásad správneho postupu pri kompostovaní. Osoby poverené prevádzkou kompostovísk sme na nedostatky upozornili a dohodli sme sa na náprave. Overili sme aj stav a mieru využívania poskytnutej techniky a materiálu. Môžeme konštatovať, že kompostoviská plnia svoju funkciu, odbremenili obce od veľkého objemu BRKO, sú k dispozícii pre exkurzie z ďalších samospráv, ktoré prejavia záujem o výstavbu podobných zariadení.

Organizačná štruktúra Priateľov Zeme-CEPA

Personálne zloženie

Administratívny tím

Magdaléna Grambličková
výkonná riaditeľka

Juraj Zamkovský
programový riaditeľ

Zdenka Tesárová
účetníčka

Irena Jenčová
mediálna koordinátorka

Program Verejné financie a udržateľný rozvoj

Irena Jenčová
koordinátorka projektu

Miroslav Mojžiš
koordinátor projektu
(od septembra 2010)

Renáta Nemcová
asistentka projektu

Program Udržateľný rozvoj regiónu Poľana

Michal Zibrin
terénny pracovník

Michaela Mitašíková
koordinátorka projektu
(do apríla 2011)

Miroslav Lacko
koordinátor projektu
(od augusta 2011)

Erika Kusyová
asistentka projektu
(od septembra 2010)

Správna rada

Sawkat Choudhury (lekár)
predseda správnej rady

Miroslava Čierna
(environmentalistka) členka

Lucia Lackovičová
(projektová manažérka)

Ivan Lesay
(ekonóm)

Rada patrónov

Zuzana Kusá
sociologička

Eugen Gindl
novinár, spisovateľ a scenárista

■ Inštitucionálny rozvoj

Začiatkom roka 2011 sme uzavreli dva veľké projekty v regióne Poľana financované z Nórskeho finančného mechanizmu. Nepodarilo sa nám nájsť financie na ich priame pokračovanie, takže náš tím sa v tomto roku zmenšil na 8 osôb. To oslabilo naše kapacity aj v oblasti inštitucionálneho rozvoja, najmä komunikáciu s verejnosťou a prácu s členmi a dobrovoľníkmi. Obmedzili sme pozíciu mediálnej koordinátorky a časť jej kompetencií sme preniesli na projektových koordinátorov. Zrušili sme pozíciu pracovníka pre prácu s aktivistami a jeho úlohy si rozdelili ostatní členovia tímu. Považujeme to však za dočasný stav a budeme hľadať zdroje na to, aby sme túto činnosť opäť posilnili.

Podarilo sa nám zásadne zrekonštruovať webové stránky organizácie. Sú pútavejšie, prehľadnejšie a návštevníci na nich okrem informácií o našej činnosti nájdu viac článkov a zaujímavých správ zo sveta. Zlepšili sme aj komunikáciu cez facebook. Ostáva nám ešte aktualizovať anglickú verziu stránok.

Po zmene programovej štruktúry a rozšírení regionálnych aktivít na Poľane pociťujeme, že obe programové vetvy majú iné nároky na komunikáciu a mediálnu prácu. Potrebujeme preto novú komunikačnú stratégiu.

V lete 2011 sme prijali niekoľko organizačných zmien, ktoré zjednodušili spôsob registrácie priaznivcov nášho združenia a organizáciu výročných zhromaždení.

Príjmový výpadok po ukončení niekoľkých veľkých projektov sa odrazil v znížení rozpočtu v porovnaní s minulými rokmi. Finančnú rezervu sa nám však podarilo čiastočne doplniť príjmami za spracovanie odborných štúdií a analýz. Pokračujeme aj v testovaní energetických služieb, ktoré by mohli v budúcnosti zabezpečiť

príjem na spolufinancovanie projektov na Poľane.

Kvôli nedostatku financií sme utlmili aktivity na Poľane zamerané na rozvoj poznávacej turistiky a ukončili sme róm-sky program. Na druhej strane sa sľubne rozvíjajú aktivity na podporu inteligentnej energetiky a nový dych naberá aj činnosť zameraná na fondy EÚ.

V roku 2011 sa ďalej prehĺbila globálna finančná kríza. Tie isté finančné inštitúcie, ktoré krízu spôsobili, teraz predpisujú štátom ozdravnú terapiu. Finančná, energetická a klimatická kríza odráža neudržateľnosť a nefunkčnosť súčasného ekonomického modelu, postaveného na nereálnom trvalom ekonomickom raste, ktorý sprevádza dramatický rast spotreby zdrojov a energie. Myslíme si, že občianska spoločnosť by mala na tieto zmeny rýchlo reagovať a hľadať dlhodobé, systémové riešenia. Preto sme sa rozhodli otvoriť v rámci programovej vetvy Verejné financie a udržateľný rozvoj nový projekt zameraný na hľadanie alternatív k súčasnému modelu fungovania spoločnosti a ekonomiky. Pre takúto prácu sme už našli podporu v medzinárodných sieťach Friends of the Earth International a CEE Bankwatch Network, ktoré začínajú programy s podobným cieľom. Rok 2011 sme venovali vnútornej diskusii o podobe takéhoto projektu. Postavíme ho na kritike modelu rozvoja meraného rastom hrubého domáceho produktu, ktorú sme začali rozvíjať v minulých rokoch. Myslíme si, že cesta k stabilnejšej a spravodlivejšej spoločnosti vedie cez podporu decentralizovaných miestnych ekonomík s vysokou mierou sebestačnosti, lokálne využívanie zdrojov a ústup od rozvoja postaveného na dogme trvalého rastu HDP.

Je nám jasné, že sami nevytvoríme nový ekonomický model a takúto ambíciu ani nemáme. Chceme však hľadať a ponúkať konkrétne a praktické kroky, ktoré môžu na miestnej úrovni vytvárať podmienky pre dozrievanie alternatívy k súčasnému systému. Zároveň chceme presadzovať používanie alternatívnych indikátorov (napríklad pri hodnotení vplyvov využívania fondov EÚ), ktoré by mohli nahradiť HDP a ktoré odrážajú kvalitu života. Tento nový dlhodobý zámer plánujeme naštartovať v roku 2012.

Členstvo Priateľov Zeme-CEPA k 31. 12. 2010

Registrovaní riadni členovia (s hlasovacím právom)	26
Registrovaní členovia (bez hlasovacieho práva)	612
Odoberatelia Aktualít	602
Členovia výkonného tímu (bez externých expertov)	8

Príjmy v roku 2011

Položka	EUR	%
Grantové príjmy	57 551	57,4
Príjmy zo živnosti	5 545	5,5
Príjmy z 2%	2 652	2,7
Dary, úroky, členské	3 427	3,4
Iné príjmy	140	0,1
Zostatok z roku 2010	30 934	30,9
Príjmy spolu	100 249	100,0

Grantové príjmy v roku 2011

Položka	EUR
Stefan Batory Foundation	15 000
Európska komisia – DG Development	14 642
CEE Bankwatch Network	12 047
UNDP – GEF Small Grant Programme	9 112
Veľvyslanectvo Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska	4 200
Heinrich Boell Stiftung	2 000
Ostatné	550
Grantové príjmy spolu	57 551

Výdavky v roku 2011

Položka	EUR	%
Personálne náklady – administratívny tím	29 466	30,9
Personálne náklady – projektový tím	24 434	25,7
Personálne náklady – externí pracovníci	4 970	5,2
Režijné náklady	18 894	19,9
Služby	2 577	2,7
Cestovné náklady	3 913	4,1
Náklady na podujatia	1 919	2,0
Náklady na publikácie	5 224	5,5
Členské príspevky	626	0,7
Materiálne vybavenie a technika	1 435	1,5
Iné	1 697	1,8
Výdavky spolu	95 155	100,0

Sme občianske združenie, ktoré chráni prírodu a krajinu, presadzuje spoločenskú spravodlivosť, podporuje vyvážený rozvoj regiónov a posilňuje účasť občanov na rozhodovaní o veciach, ktoré sú vo verejnom záujme.

Chceme žiť v slobodnej a spravodlivej spoločnosti, ktorá rešpektuje ekologické limity, chráni biologickú a kultúrnu rozmanitosť a podporuje udržateľný rozvoj regiónov.

Naša organizácia pôsobí na miestnej, regionálnej, národnej a medzinárodnej úrovni. Vyhľadáva, podporuje a aktivizuje občanov a ich skupiny, rozvíja zručnosti a schopnosti svojich členov, pomáha vidieckym samosprávam pripravovať a realizovať projekty, ktoré podporujú zmysluplný rozvoj a vyvíja osvetovú, publikačnú, konzultačnú, informačnú a vzdelávaciu činnosť.

Máme sídlo na Ponickkej Hute a pobočky v Banskej Bystrici a v Bratislave. Sme súčasťou najväčšieho svetového združenia environmentálnych organizácií Friends of the Earth International.

Fotografie: P. Coch a archív Priateľov Zeme-CEPA

■ Sídlo Priateľov Zeme-CEPA na Ponickkej Hute

Naši hlavní partneri sú organizácie združené v sieťach:

Friends of the Earth Europe (www.foeeurope.org)

Friends of the Earth International (www.foei.org)

CEE Bankwatch Network (www.bankwatch.org)

SF Team for Sustainable Future (www.sfteam.eu)

Priatelia Zeme Slovensko (www.priateliazeme.sk)

Slovenská sieť proti chudobe (www.sapn.sk)

Priatelia Zeme-CEPA

sídlo:

Nám. Pod krížom 65

976 33 Poniky – Ponická Huta

tel/fax: 048/ 419 3718

pobočky:

Komenského 21

974 01 Banská Bystrica

tel/fax: 048/ 412 3859

Benediktího 5

811 05 Bratislava

tel/fax: 02/ 5244 2104

email: cepa@priateliazeme.sk

web: www.priateliazeme.sk/cepa

číslo účtu: 262 609 8002/1100

**Bližšie informácie o možnostiach
spolupráce získate na adrese:**

www.priateliazeme.sk/cepa/spolupraca

**Priatelia
Zeme
CEPA**